

Võru Instituudi 2018. aasta TÖÖPLAAN

Instituudi struktuur 2018. aastal

Võru Instituudi struktuuris on administratsioon ning kaks osakonda:

* teadus- ja arendusosakond asukohaga Võrus Tartu tn 48 ning

* muuseumiosakond, mis tegutseb neljas paigas: Põlva Talurahvamuseum Karilatsi küla Põlva kihelkonnas, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuseum Võru linnas Kreutzwaldi 31, Mõniste Talurahvamuseum Kuutsi külas ja Vana-Võromaa Kultuurikoda Võru linnas Katariina allée 11.

Eelarve

Võru Instituudi riigieelarveline finantseerimine 2018. aastaks on kokku 871 699 eurot, mille hulgas on:

- personalikulud 570 505 eurot;
- majandamiskulud (sh museaalide soetuseks ja hoolduseks) 63 960 eurot;
- sihtotstarbeline eraldus üürimaketeks RKAS-le (Tartu 48, Katariina 11) 131 663 eurot ;
- 2017.a investeeringute jääk (Kreutzwaldi muuseumi elektripaigaldised) 76 371 eurot;
- põhivara amortisatsioon 29 000 eurot.

Omatulu nii teadus- ja arendusosakonna kui muuseumiosakonna peale kokku on 2018. aastaks kavandatud teenida 45 000 €. 2017.a omatulude jäägina lisandub 2018.a eelarvesse 7809 eurot.

Erinevate sihtotstarbeliste toetustena on kavandatud 90 000 €. Eelmise aasta toetuste jääk 2018.a tegevusteks on 11 662 eurot.

Võru Instituudi 2018.a kogueelarve koos riigieelarvelise finantseerimise, eelmisest aastast ülekantud jääkidega, kavandatavate omatulude ja sihtotstarbeliste toetustega ning põhivara amortisatsiooniga on kokku 1 026 170 eurot.

(LISA 1. 2018.a kinnitatud eelarve).

Personal

Võru Instituudi struktuuris on 41,5 ametikohta, millest 2018. aastal alguse seisuga on täidetud 34,7 ametikohta. Võru Instituudis töötavad:

Administratsioon

Direktor Rainer Kuuba, sekretär-asjaajaja Tuuli Abel, finantsjuht Annika Teppo.

Teadus- ja arendusosakond

Osakonnajuhataja Külli Eichenbaum (0,75), täidab ka projektijuhi ülesandeid

Teadurid Evar Saar, Sulev Iva (0,8), Kadri Koreinik (0,5, alates 9.01.18 on koormus 0,25), Helen Plado (0,5), Mariko Faster (0,5)

Spetsialistid Urmas Kalla, Evely Lindsalu, Laivi Org (0,5), Triin Toom, Mariko Faster (0,5)

Projektijuhid Tiia Allas, Kaile Kabun (0,75), Merike Tigas

Lapsehoolduspuhkusel on spetsialist Triin Nagel (0,5) ja projektijuht Triinu Laan (0,8). Triinu Laan osaleb mõnede projektide juures nõustajana käsunduslepingu alusel.

Ajutise loomuga tööülesannete täitmiseks, samuti võru keele õpetamiseks Vana-Võromaa koolides kaastakse töötajaid töövõtulepingutega või käsunduslepingutega.

Muuseumiosakond

Osakonnajuhataja kt Reet Roop, peavarahoidja Artur Ruusmaa.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuseum: juhataja Aimi Hollo, koguhoidja Malle Avans, tegevusjuht Marika Sepp, aednik Tuuli Hass, järelevaatajad Heli Raudsik, Ene Sokk.

Mõniste Talurahvamuseum: juhataja Hele Tulviste, tegevusjuht Ilze Koemets, järelevalvaja Mare Tamtik, majandusspetsialist Urmas Tulviste (0,9).

Põlva Talurahvamuseum: juhataja Reet Roop, koguhoidja Tiiu Niinemägi, muuseumipedagoog Marge Luude, arendusspetsialist Maris Veski, majandusspetsialist Janek Hämelane.

Vana-Võromaa Kultuurikoda: juhataja kt Tiia Haug, koguhoidja kt Artur Ruusmaa, galerist Jana Huul, muuseumipedagoog Lagle Lindeberg, järelevalvajatad Eike Koemets, Irina Taro (0,5), Silvia Rannik (0,5).

Tegevus

Teaduse valdkonnas on kavas jätkata tööd võru-seto keelekorpuse ja selle rakenduste väljaarendamisega, grammatikaõpiku ja kitsamate sõnastike koostamisega. Nimeuurimise suunal tegeldakse Vana-Võromaa isikunimedede uurimisega, mis on seotud Eesti perekonnanimedede raamatu koostamisega. Koostöö jätkub rahvusvahelise kohanimeuurijate töögrupiga Helsingi ülikoolis. Keelesotsioloogia valdkonnas koostatakse analüütilisi ning võrdlevaid publikatsioone avaldamiseks rahvusvahelistes teadusajakirjades. Planeeritud on läbi viia võrukeelse kooliõpetuse mõju-uuring. Instituudi teadurid osalevad ettekannetega rahvusvahelistel teaduskonverentsidel. Üliõpilastööde konkursi kaudu püüame pakkuda noortele uurijatele koostöövõimalusi teadusuuringutel. Sügisese konverentsi teemaks on väikeste keelte võimalused digimeedia ajastul, konverents toimub Võru Instituudis.

Arendustegevustest on mahukamad ettevõtmised võrukeelse kooliõpetuse edasiarendamine Vana-Võromaa koolides, keelepesad Vana-Võromaa lasteaedades ning võro kultuuriruumi ühendavate tegevuste arendamine eri organisatsioonide ja omavalitsuste koostöö kaudu. Osaletakse Uma Peo korraldamises, tegeldakse võro kultuuripärandi, sh suitsusaunakombestku tutvustamisega. Jätkatakse võru keelt ja kultuuri tutvustavate arendusprojektidega (konkursid, võrukeelsete väljaandnete kirjastamine, nõustamine, koostöö teiste organisatsioonidega jne). Taotletakse Uma Programmi käivitamist Maaeluministeriumi haldusalas ning tegeldakse Vana-Võromaa käsitöö, kultuuriruumi sümboolika ning kultuuripärandi turundamise rakendusprojektidega.

Võru Instituudi muuseumiosakonna ehk Vana-Võromaa muuseumide põhitegevused on kultuuripärandi esitlemine vastavalt iga muuseumi temaatikale näituste ja ekspositsioonide kaudu; kogude hoidmine, täiendamine ja kasutuseks ligipääsu tagamine; erinevate õppeprogrammide läbiviimine; erinevate ürituste korraldamine. Jätkatakse Vana-Võromaa kultuuripärandiga seotud teemade lisamist muuseumide töösse. Muuseumide programmides tutvustatakse Vana-Võromaa pärimust ning kohalikku kombestikku, rohkem tutvustatakse Vana-Võromaa kunstnike loomingut, Vana-Võromaa Kultuurikojas esitletakse võru keele ajalugu, Põlva Talurahvamuseumis viiakse läbi võrukeelseid lastelaagreid jmt.

1. Teadusteemad ja –projektid

1.1. Võru ja seto integreeritud keeleressursid: veebisõnaraamat, keelekorpused ning masintõlke katserakendused

Eesti Keeletehnoloogia (EKT) kolmeaastane (2015-2017) projekt "Võru ja seto integreeritud keeleressursid" on lõppenud. Plaan on jätkata sama tegevussuunaga ja taotleda selleks EKT-st uut jätkuprojekti. EKT uus programm peaks välja kuulutatama veebruaris või märtsis. Aasta alguskuudel tegeldakse senise projekti täiendamisega põhiliselt veebisõnaraamatu ja korpuste osas ning kavandatakse jätkuprojekti tegevusi.

Jätkuprojektiga on plaanis ühelt poolt jätkata veebisõnaraamatu ja korpuste arendamise tööd, teiselt poolt aga keskenduda veelgi enam võru keele morfoloogilise analüsaatori ja sellel põhinevate keeletehnoloogiliste rakenduste ja võimaluste arendamisele. Viimast suunda seni rahastanud Eesti-Norra koostööprojekt lõppes 2017. aastal, kuid selle raames tehtud võru keeletehnoloogia ja keeleressursside alast tööd on kindlasti vaja jätkata, mida plaanimegi teha EKT uue jätkuprojekti raames, jätkates ühtlasi senist rahvusvahelist koostööd Norra Tromsø ülikooliga.

Lisaks loodame jätkata koostööd EKI-ga võru sünteeskõne edasiarendamisel. Jätkata oleks vaja ka eesti-võro-eesti masintõlkega, mille kaasamine jätkuprogrammi on praegu siiski lahtine.

Jätkuprojektis on 2018. aastal plaanitud osalema Sulev Iva, Kaur Männamaa, Tiia Allas, Heli Uibo, Jack Rueter ja Ants Aader, taotletavaks rahastuse mahuks on kavandatud 40000-50000 eurot.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

1.2. Võru keele grammatikaõpik

Grammatikaõpiku koostamine täiskasvanutele. Jätkub käsikirja koostamine. Helen Plado poolt ettevalmistatud materjalid arutatakse läbi grammatika töörühmas, mis käib regulaarselt koos igal kolmandal nädalal. Aasta lõpuks on plaanitud valmis saada käändsõnade ja pöördõnade morfoloogiaosa ning muutumatute sõnade ülevaade.

Grammatika töörühma kuuluvad Võru instituudi töötajatest Külli Eichenbaum, Mariko Faster, Sulev Iva, Rainer Kuuba, Laivi Org, ja Evar Saar. Väljastpoolt Võru instituuti osalevad töörühma töös Kaido Kama, Kalle Eller, Kristel Onno, Keiti Kaasik. Töörühmaga liitub 2018. aastal Nele Reimann.

Õpiku käsikirja valmimine on kavandatud 2018. aasta lõpuks.

Vastutav täitja Helen Plado, kaastäitja Sulev Iva.

1.3. Vana-Võromaa ja laiemalt Lõuna-Eesti isikunimede uurimine

2018. aastal jätkuvad isikunimede uurimine ning Eesti perekonnanime raamatu jaoks nimeartiklite kirjutamine neist perekonnanimedest, mis seostuvad Vana-Võromaa. Nimeartikleid koostavad Evar Saar ja Mariko Faster, plaanis on kirjutada 200 uut perekonnanimeartiklit. Osaletakse teemaseminaridel.

Evar Saar uurib edasi Kagu-Eesti isikunimesid, et selgitada päritolult tundmatuks peetud lisanimede, kunagiste individuaalnimede/eesnimede võimalikke laenamise-mugandamise alusnimesid. Aasta üks põhiline uurimistöö on XVI ja XVII saj Kagu-Eesti lisanimede võrdlemine äsja hangitud valgevene ja poola ajaloolise isikunimematerjaliga. Koostamisel olevad neli teadusartiklit lõpetatakse ning esitatakse avaldamiseks.

Jätkuvalt osaleb Evar Saar Helsingi ülikooli projektis „Personal name systems in Finnic and beyond”, osaledes uurimisrühma koosolekutel Helsingis ja täiendades oma uurimustulemustega projektis loodud vanade isikunimede andmebaasi.

Mariko Faster jätkab ka tööd kihelkonna hüdronüümide uurimisel seoses koostatava doktoriväitekirjaga.

Rahastustaotlused programmide „Eesti keel ja kultuurimälu”: Kagu-Eesti vanade isikunimede uurimine 4866 eurot (eraldatud 3000 eurot); Eesti perekonnanime raamatu Kagu-Eesti osa koostamine 4716 eurot (eraldatud 4000 eurot) ning Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmist perekonnanime raamatu koostamiseks taotletud 4661 eurot (eraldatud 2300 eurot).

Vastutav täitja Evar Saar, kaastäitja Mariko Faster.

1.4. Keelesotsioloogilised publikatsioonid

Jätkatakse varasemate uuringutega kogutud andmete analüüsimist ja nende põhjal artiklite koostamist. 2018. aastal koostamisel 3 artiklit.

Vastutav täitja Kadri Koreinik.

1.5. Võrukeelse kooliõpetuse mõju uuringu läbiviimine.

Instituudi tegevusstrateegia planeerimiseks seoses võrukeelse koolihariduse arendamisega on ette valmistatud uuringumetoodika võru keele õpetamise mõjudest ning koostatud uurimisplaan. Uuritakse võrdlevalt võru keele õppes osalenute ja mitteosalenute võru keele oskust vanusegruppide kaupa. Aasta jooksul on plaanitud on läbi viia intervjuud ning kanda materjal suulise keele korpusesse.

Uuringu läbiviimiseks vajalikku rahastust taotleti Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusprogrammist „Eesti keel ja kultuurimälu 2014-2018 summa 8663 eurot kogutud materjali kandmine suulisesse keelekorpusse (projekt „Võru-eesti kakskeelses keskkonnas sotsialiseerunud noorte suulise keele korpuse loomine“). Taotlus ei saanud toetust ning kavandatud uurimisplaanist on sel aastal võimalik läbi viia vaid välitööde osa ja esmane andmeanalüüs.

Vastutav täitja Kadri Koreinik.

1.6. Üliõpilaste võro-teemaliste uurimistööde konkurss.

2017. a novembris kuulutas Võru Instituut välja preemiakonkursi parimate võru keele ja kultuuriga seotud bakalaureuse- ja magistratööde väljaselgitamiseks. Preemia eesmärgiks on julgustada üliõpilasi ja kraadiõppureid tegelema võru keelt ja kultuuri puudutavate teemadega. Esitada võib töid, mis on kaitstud 2014-2018. a olenemata erialast, valdkonnast või kõrgkoolist. Konkursi tähtaeg on 1. juuli. Konkursile

saadetuid töid hindavad Võru Instituudi teadusnõukogu liikmed. Parimad tööd kuulutatakse välja 2018.a Kaika Suveülikoolis (10.-12. august 2018) Kaika külas Antsla vallas. Võidutöödele on ette nähtud rahaline preemia. Preemiafondi jaoks taotleti toetust Vana Võrumaa pärimuskultuuri programmist 500 eurot, kuid toetuste ei eraldatud.

Vastutav täitja Rainer Kuuba.

1.7. Võru kirjanduse ja koduloo andmebaaside täiendamine

Plaanis on Võru kirjanduse kodulehe täiendamine vahepeal lisandunud materjali osas. Koduloo andmebaaside olulist täiendamist 2018.aastal plaanis ei ole, senitehtu hoitakse töökorras ja kasutatav.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2. Trükised ning audiovisuaalsed väljaanded

2.1. Võru Instituudi toimetiste 32. ja 33 numbril väljaandmine

Koostamisel on toimetiste 32. number „Vabaduse kontsept Ida-Euroopa kirjanduses“ koostöös Udmurdi Riikliku Ülikooliga. See on soome-ugri erinumber, mille kaastoimetajateks on Szilárd Tibor Tóth ja Roza Kirillova. Tegemist on artiklite kogumikuga soome-ugri keeltest ning identiteedist. Trükis ilmub 2018. a esimeses pooles.

Võru Instituudi toimetiste 2018. aasta regulaarse numbril koostamine, toimetamine ja trükiks ettevalmistamine. Võru Instituudi toimetiste 33. number peaks plaaniliselt trükist tulema oktoobris 2018.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

2.2. Soomekeelsete lasteraamatute tõlkimine võru keelde ja kirjastamine

Projekt jätkab 2012. a alustatud soomekeelsete lasteraamatute tõlkimist võru keelde ja kirjastamist koostöös Soome kirjanduskeskusega FILI. 2018. a I pooles toimetatakse, küljendatakse ning trükitakse kaks uut võrukeelset lasteraamatut: „Hetki lyö, Risto Rappääjä“ („Aig om käen, Rápimehe Risto“) ning „Tatu ja Patu, syömään“ („Teedu ja peedu, süümä!“).

Aasta teises pooles tutvustatakse raamatuid lugejaskonnale ning saadetakse õppematerjalidena võru keelt õpetavatesse koolidesse ning lasteaedadesse.

Projekti rahastamiseks on taotletud toetust Vana-Võrumaa pärimuskultuuri programmist 4200 eurot, kuid toetust ei eraldatud. Toetust on otsustanud anda FILI (1900 eurot), kuid raha kantakse üle pärast raamatute ilmumist.

Vastutav täitja Rainer Kuuba.

2.3. Pilteepose ”Kalevipoeg” tõlkimine võru keelde

Koostöös OÜ-ga MrBee jätkub eesti- ja võrukeelse pilteepose ”Kalevipoeg - Kalõvipoig” raamatusarja väljaandmine. Raamatu jaoks tõlgitakse eepose tekstid instituudi poolt võru keelde.

Plaanis on tõlkida aasta jooksul võru keelde eepose XI-XIV lugu – pilteepose neljanda ja viienda raamatu jaoks.

Vastutav täitja Rainer Kuuba, tõlkija Urmas Kalla.

2.4. Laulumänguraamat „Õnneken siin tsõõrin olla”

Vana-Võrumaa ning Lõuna-Tartumaa vanemaid ja uuemaid laulumänge tutvustav raamat, mis teemade ja sisu poolest on mõeldud nii väikestele kui ka suurtele pärimuskultuuri huvilistele.

Koostaja Meelika Hainsoo on raamatusse sobivad laulumängud välja valinud, jätkub laulude keele toimetamine. Kevadpöolaastal luuakse illustratsioonid (Anu Taul), keele- ja sisutoimetuse (Janika Oras) läbinud laulutekstid ja mängukirjeldused (Meelika Hainsoo) ning noodid (Cätlin Mägi) küljendajale üle anda. Raamat peaks trükki jõudma suve lõpuks, et seda saaks sügisel sihtrühmale tutvustada (rahvatantsurühmad, folkloorirühmad jne).

Koos raamatuga on kavas kokku panna ja salvestada kümnekonna laulumänguga heliplaat. Selle muusikaline toimetaja on Meelika Hainsoo, kaastegevad Paul Daniel, Marti Tärn. Plaat on kavas välja anda raamatuga samal ajal, et raamatut ja plaati saaks komplektis kasutada.

Rahataotlus on esitatud Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmile (1200 eurot), toetust eraldati 800 eurot. Lisarahastust mõlema väljaande tarvis küsitakse Eesti Kultuurkapitalilt (rahvakultuur 1900 eurot, Võrumaa ekspertgrupp 500 eurot, Põlvamaa ekspertgrupp 300 eurot). Lisaks loodame leida toetajaid Hooandja kaudu.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

2.5. Fotoraaamat „Aastaring pokudega”

Koostöös Edgar Valteri pärandihoidja Külli Leppikuga koostatakse ning kirjastatakse fotoraaamat „Aastaring pokudega”. Täiskasvanutele mõeldud raamatus on loodusfotodega ühendatud Edgar Valteri originaaljoonistused pokudest. Vaheteksideks on võru- ja eestikeelsed loodusest ning aja kulgemisest kantud mõtisklused. Raamat on kavandatud 200-leheküljelise kõvas köites väljaandena, kus on 140 fotot.

Tegeldakse raamatu küljendamise plaanis on lõpetada küljendustööd aasta teiseks pooleks.

Rahataotlus on esitatud Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmi (2250 eurot), toetust ei eraldatud. Kavast on taotleda lisarahastust raamatu trükiks Eesti Kultuurkapitalilt ja teistest allikatest.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

2.6. Raimond Kolga kogutud luuletused

Koostöös UTKK muuseumiosakonnaga (kirjandusuuriija Õnne Kepp) valmistatakse ette ja antakse välja tuntud Vana-Võromaa poeedi luulekogumik. 2018. aastal koostatakse käsikirja juurde eesti ja võrokeelne järelsõna, raamat kujundatakse ning trükitakse teisel poolaastal.

Projekti rahastamiseks taotletakse toetust: Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupilt veebr 2018 400 eurot (keeletõlme, korrektuuri lugemine (u 365 lk)), Võrumaa ekspertgrupilt 750 eurot veebr 2018 (kujundamine-küljendamine), Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmist 2265 eurot (trükikulud), kuid seda toetust ei eraldatud.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2.7. Võrukeelne e-loodusõpetus II klassile

Võrukeelne digitaalne õppematerjal CD-l valmib koostöös kirjastusega Koolibri. Õpik saab trükivalmis veebruaris.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.8. Eesti-võru eksitussõnade raamat

Plaanis on koostada illustreeritud raamat, milles näidatakse, kuidas erinevad tähenduse poolest eesti ja võru sõnad, mis on mõlemas keeles sarnase häälduse ja/või kirjapildiga.

Esialgse käsikirja täiendamine koostöös instituudi teaduritega, järgneb töö raamatu märksõnartiklite vormistamiseks. Selleks tuleb artiklitesse lisada näitelaused, luua uusi artikleid täiendavate märksõnade jaoks ja leida puuduvad võrukeelsed vasted eestikeelsetele märksõnadele. Raamat vajab ka sissejuhatavat osa ning illustatsioonide allkirju. Kogu töö jaotub tervele aastale, nii et aasta lõpuks oleks raamat teksti poolest trükivalmis.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.9. Eesti-võru elektroonilise vestmiku koostamine

Eesti-võru vestmiku koostamine. Sel aastal on plaanis vestmiku jaoks kogutud materjal sobivatesse peatükkidesse lisada ja käsikiri ühtlustada, valmistada ette avaldamiseks e-keskkondades. Vestmikku on planeeritud umbes kolmekümnes erinevas situatsioonis sagedamini kasutatavad väljendid.

Vastutav täitja Laiivi Org.

2.10. Võrukeelsete vanasõnade valikkogu

Väljavalitud ja võru kirjakeelde pandud vanasõnad toimetatakse keele ja tähenduse seisukohalt üle koos Sulev Ivaga. Seejärel tehakse loend kättesaadavaks Võro Instituudi kodulehe kaudu. Esialgu on plaanis jätta

vanasõnade järjekord samaks, nagu see on koguteoses "Eesti vanasõnad". Vajalikke vanasõnu saab leida sõnaotsinguga.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.11. Võrukeelne Täheke

Kirjastuse Kultuurileht väljaanne Täheke ilmutab võrukeelse numbriga detsembris. Instituudi töötajad aitavad kokku panna numbriga sisu ja korraldavad Tähekese jagamise Vana-Võromaa lastele.

Vastutav täitja Mariko Faster.

2.12. Võru Instituudi kodulehekülje ja Facebooki lehe täiendamine. E-poe Uma Puut haldamine.

Instituudi kodulehel olevat infot uuendatakse ja lehte täiendatakse valmivate tööde osas.

Kodulehe info uuendamise ja täiendamise eest vastutab Tuuli Abel, e-poe halduse ning täiendamise eest vastutab Külli Eichenbaum. FB lehte täiendavad jooksvalt värsked infoga instituudi töötajad.

2.13. Raamatu „Vana-Võromaal tegutsenud päevapiltnikud“ käsikirja koostamine.

Ago Ruus on oma vabast ajast ja isiklikust huvist koondanud 2017.a kokku esmase info 99 Vana-Võromaal pärit fotograafi kohta, kes tegutsesid enne II Maailmasõda. Eesmärgiks on ajaloolise Võromaa fotograafide tutvustamise kaudu väärtustada ja tutvustada laiemale sihtgrupile Vana-Võromaad ühtse ja omanäolise piirkonnana ning viia selle sihtgrupini ka teadmine võru keelest. Raamat on kavandatud trükist ilmuma 2019. aastal.

Vastutav täitja Rainer Kuuba

3. Mitmesugused üritused

3.1. Vana-Võromaa koolilaste kirjatööde 31. konkurss "Mino Võromaa"

Võistluse tähtaeg oli 8. detsember 2017, tulemused selguvad jaanuaris. Paremad tööd on kavas avaldada Võru Instituudi veebilehel, kuna kogumikku selle aasta töödest ei ilmu. Koostöös Vana-Võromaa ettevõtjatega on kavas parematele kirjutajatele auhinnad välja panna ja nende kätteandmiseks võimalus leida (nt Hindätiidmise auhinna kätteandmise üritus).

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.2. Võru keele olümpiaad

Võru keele olümpiaad „Ütski tark ei sata taivast“ 8 ja 11. klassi õpilastele toimub 7. märtsil Võru Instituudis. Kutse olümpiaadile saavad võru ja eesti keele õpetajate vahendusel kõik võru keele huvilised õpilased. Olümpiaadiküsimused valmivad koostöös Tiia Allasega. Teemaks on tänava Karula kihelkond.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.3. Hindätiidmisavvuhinna väljaandmine 14. märtsil 2018

2012. aastast alates annab Võru Instituut lasteaedadele, koolidele ning kultuuriasutustele, ühingutele ja seltsidele välja Hindätiidmise avvuhinda. Auhinnaga tunnustatakse pikaajalist tõhusat tööd võru keele ja meele hoidmisel või head uut algatust oma keele ja meele väärtustamisel. Auhinna mõte on hoida võrokekseks olemist au sees. Auhindamine toimub üle aasta. Sel aastal väljaantavale auhinnale saab kandidaate esitada 22. veebruarini.

Auhinnafondiks on taotletud raha Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmilt 750 eurot, kuid seda toetust ei eraldatud.

Vastutav täitja Tiia Allas.

3.4. Võru-seto näitemängupäev Puiga lasteaias ja koolis

Iga-aastane näitemängupäev toimub Puiga lasteaias ja koolis 20. aprillil 2018. Osaleb 5-6 lasteaiarühma ning 6-8 põhikoolide õpilaste võrukeelset näitetruppi. Päeva korraldavad koostöös Puiga põhikool, Puiga lasteaed ja Võru Instituut (abi korraldamisel).

Vastutavad täitjad Evely Lindsalu ja Triin Toom.

3.5. Koostöö Eesti Rahvamuusikatöötajate festivaliga Mooste Elohelü

11.-12.05. toimub Moostes Eesti Rahvamuusikatöötajate festival Mooste Elohelü.

Festivali korralduses osalevad instituudi töötajad Triinu Laan ja Urmas Kalla. Urmas Kalla annab nõu võru keele ja Urvaste kihelkonna pärimuse kasutamiseks festivali kavas, tõlgib võru keelde festivali reklaamtekste. Festivali kodulehe jaoks koostab Urmas ajaloolise ülevaate rahvalaulu „Lätsi küllä” variantidest koostöös folklorist Taive Särje ja muusik Lauri Õunapuuga.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

3.6. Artur Adsoni nim XVIII võrukeelse luulelugemispäev 10. mail Sänna Kultuurimõisas

Luulelugemise etluskonkurss Vana-Võromaa koolide ja lasteaedade lastele. Üritust korraldavad Võru Instituut (Tiia Allas) ja MTÜ Sänna Mõisakeskus koostöös MTÜ-ga Sänna Kultuurimõis. Keelepesarühmi toetavad keelepesaõpetajad Evely Lindsalu ja Triin Toom.

Vastutav täitja Tiia Allas.

3.7. Vana-Võromaa saatkond Seto Kuningriigis

Sarnaselt varasematele aastatele on ka sel aastal kavas korraldada Seto Kuningriigis (4. augustil Lüübnitsa külas) Vana-Võromaa saatkond, kus tutvustatakse Vana-Võromaa kultuuripärandit: käsitöö, kohalik toit, võrukeelne kirjandus jms.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

3.8. Kaika suveülikool

XXX Kaika suveülikool toimub 10. – 12. augustil 2018 Kaikal. Instituudi poolt korraldatakse suveülikoolis võrukeelsete väljaannete müüki ning võru keele ja kultuuri õpet noortele.

Vastutavad täitjad raamatute müügi osas Tuuli Abel ning lasteprogrammi osas Evely Lindsalu ja Triin Toom.

3.9. Instituudi sügisene teaduskonverents

2018. a konverentsi teemaks on kavandatud "Vähemkasutatud läänemeresoome keeled ja digiajastu meedia", esialgselt kavandatud toimumisaeg 18.- 20. oktoober, paigaks Võru instituut. Teemaks on kavandatud nii tavameedia (trükiajakirjandus, raadio, tele) digiajastu väljakutsed kui ka olemuslikult täiesti uue meedia võimalused väikeste keelte kõnelejatele omavahelist kontakti, suhtlemisjulgust ja praktikat pakkuda.

Toetust on taotletud konverentsi läbiviimiseks programmist Eesti keel ja kultuurimälu 1862 eurot (eraldatud 1056 eurot).

Vastutav täitja Evar Saar.

3.10. Võru keele nädal 5.-11. november

Võru keele nädalal planeeritakse tegemisi kõigile vanuserühmadele. Lasteaedade keelepesa rühmad tutvustavad mängude, laulude ja näitemängude kaudu võru keelt teistele rühmadele ja lastevanematele, lasteaedades käivad külalised, kes räägivad oma tegemistest või hobidest võru keeles.

Kaheksandat korda toimub võru keeles ettelugemise võistlus „Kullõ, ma loe sullõ!”. Võistlus on ennast õigustanud ja on praegusaja õpilastele sobiv viis võru keelega suhestuda. Kõigile keelehuvilistele on kavandatud võrukeelne mäng, mida saab rakendada kas veebi, telefoni, Facebooki vms kaudu. Kavandatud on ka koostöö jätkamine ERRiga ja koostöö alustamine KUKU-raadioga. Ürituste kava täpsustub aasta jooksul.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.11. Võru linna lastefestivalil võru keele õpitubade korraldamine

Võru linna korraldataval lastefestivalil 28.-29. juulil korraldatakse koostöös Võru linnavalitsusega festivali kahel päeval võrokeelne lasteprogramm instituudi Tartu tn 48 aias.

Vastutavad täitjad Rainer Kuuba ja Külli Eichenbaum

4. Kooolitus- ja nõustamistegevus

4.1. Võrukeelsed keelepesad eelkoolialistele lastele

01.01.18 seisuga on 20 Vana-Võromaa lasteaia või lastehoiu rühma: Antsla Lusti LA, Hargla Kooli LA, Kuldre LA, Lasva LA, Orava Kooli LA, Puiga LA, Põlva LA Mesimumm (2 rühma), Põlva LA Pihlapuu, Rõuge LA (2 rühma), Rápina LA Ruusa rühm, Sõmerpalu LA, Veriora LA, Võru LA Punamütsike, Võru LA Pákapikk, Võru LA Sõleke (2 rühma), Väimela LA, lastehoid Haanja KP-s. Lisaks VV keelepesarühmadele toimib keelepesa eeskujul seto keele õpe Várska LA-s.

Lasteaedades, kus töötavad keelepesa rühmad on kokku 400 last ja 60 inimest, kes on seotud võru keele õppega.

Haanja keelepesa töötab kolmel päeval nädalas, üheksateistkümnnes rühmas räägitakse ühel päeval nädalas võru keelt. Sõmerpalu, Rõuge, Antsla lasteaia räägib üks õpetaja või õpetaja abi iga päev lastega võru keeles.

Plaanis on sellel aastal projekti kaasata kaks Võru valla lasteaeda.

Projektijuhid Evely Lindsalu ja Triin Toom käivad lasteaedades viiel päeval nädalas ja aitavad õpetajaid võrukeelse päeva läbiviimisel. Vajadusel külastatakse ühel päeval kahte lasteaeda.

E. Lindsalu ja T.Toom on rühmaõpetajatele toeks ja abiks: vajadusel annavad metoodilist nõu, võru keele abi, uusi ideid ning õppematerjale, mängivad ja suhtlevad lastega võru keeles.

Projekti jaoks on taotletud Rahvakultuuri keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmist 14000 eurot (eraldatud 12000 eurot), HMN 3308 eurot ja HTM 3830 eurot.

Vastutavad täitjad on Evely Lindsalu ja Triin Toom.

4.1.1. Terje Lillmaa võrukeelne nukuteater kevadel ja sügisel 2018

Aasta jooksul külastab Terje VV keelepesarühmi kahel korral. Terje räägib lastele võro ja seto keeles pärimusjutte. Sisuliselt on Terje nukuteatrietendused lugude rääkimine nukkude abil, mille on teinud kunstnik Ulve Kangro ja ta ise. Nukuteatrietendused õpetavad lastele sõnavara ning lugude struktureerimist, lisaks tutvustavad etendused paigapealset kultuuri ja keelt muinasjuttude ja muistendite abil. Lugudes saavad lapsed ise kaasa teha ja kaasa kõnelda – see annab neile esinemis- ja rääkimisjulgust.

Projekti toetuseks on taotletud Rahvakultuuri keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmist 1900 eurot (eraldatud 1000 eurot) ja Setomaa programmist 280 eurot (eraldati 280 eurot).

Vastutavad täitjad on Evely Lindsalu ja Triin Toom.

4.2. Võru keele ja kultuuri õpetamine Vana-Võromaa koolides

Eesmärgiks on jätkata ja püüda laiendada Vana-Võromaa koolides võrukeelsete tundide andmist nii 2017/18. õppeaasta teisel kui ka 2018/19. õppeaasta esimesel poolaastal. Läbirääkimiste tulemusel on võru keele ja kultuuri õpetamisega 2018. aastal (taas)liitumas mitu kooli: näiteks Rápina Ühisgümnaasium, Puiga Põhikool, Võru Kesklinna Kool.

2018. a võrukeelse kooliõppe mahuks on kavandatud kogu aasta arvestuses:

1100 võru keele ja kultuuri tundi (vähemalt 32 erinevat klassi või õpperühma);

900 võrukeelse muu õppeaine tundi (vähemalt 15 erinevat klassi);

55 võru kirjanduse tundi Vastseliina Gümnaasiumis (üks klass).

Võru keele ja kultuuri õpetuse edendamine Vana-Võromaa koolides on olnud üks Võru Instituudi prioriteete selle loomisest, 1995. aastast alates. 2017/18. õppeaastal õpetatakse Vana-Võromaa üheksas koolis (Vastseliina, Orava, Põlva, Haanja, Kuldre, Misso, Mõniste, Hargla, Varstu) omakultuuri mitmele klassile, kolmes koolis (Kääpa, Viluste, Lüllemäe) saab õpet üks klass/õpperühm.

Vana-Võromaa kolmes koolis õpetatakse viimastel aastatel võru keeles ka mõnda muud õppeainet kui võru keel ja kultuur. Nii on näiteks Mõniste Koolis viiendat õppeaastat osaliselt võrukeelne tüdrukute ja poiste tööõpetus, muusikaõpetus ja kunstiõpetus. Varstu Keskkoolis käib võrukeelne poiste tööõpetus 4.-9. klassi õpilastele. Vastseliina Gümnaasiumi 12. klassis toimub Võru Instituudi initsiatiivil viiendat õppeaastat võrukeelne võru kirjanduse õpe.

Õppe toetamiseks püsirahastuse lahendust pole, õpe toimub instituudi vahenditest ning taotlustepõhiste toetustega. 2017/18. õppeaasta II poolaastaks (jaanuar-juuni) on Hasartmängumaksu Nõukogu eraldanud instituudile võru keele ja kultuuri tundide tasustamiseks 5110 eurot. Kavandame ka 2018/19. õ-a jaoks taotleda toetust Hasartmängumaksu Nõukogult. Vana-Võrumaa pärimuskultuuri programmist on taotletud toetust 7000 eurot (eraldati 3500 eurot). Aastane võrukeelse kooliõpetuse toetusevajadus on praegu kokku 25 000 eurot. Jätkatakse nii HTM-ga kui koolidega lahenduste otsimist võru keele õppe püsirahastuseks.

Vastutav täitja Tiia Allas.

4.3. Keelekoolitus õpetajatele, lasteaiakasvatajatele ja teistele täiskasvanutele

4.3.1. Täienduskoolitused lasteaiaõpetajatele võrukeelsete keelepesade loomise ja toetamise eesmärgil. Koolituse sisuks on nii võru keele õpe, keelekümblusmetoodika kui muud asjassepuutuvad ning piirkondlikku kultuuri käsitlevad teemad. Lisaks käivad koolitustel ja õppereisidel võru keele õppes huvitatud lasteaedade ja koolide direktorid ja muusikaõpetajad. Aasta jooksul on planeeritud 9 koolituspäeva (sh õppereisid). Õppepäevad toimuvad erinevates lasteaedades või teemaga seotud paikades. Lasteaiaõpetajate koolitust toetab 2017/18 õa Hasartmängumaksu Nõukogu (1400 euroga). Vastutavad täitjad: Evelyn Lindsalu, Triin Toom.

4.3.2. Võru keele õpetajate koolituspäevad toimuvad vähemalt kahel korral: esimene on kevadisel koolivaheajal Mammaste koolimajas ja teine on kavandatud õppereisina Kihnu kooliõppe praktikaga tutvumiseks (koostöös võru keele õpetajate aineseksiooniga). Vastutav täitja: Tiia Allas.

4.3.3. Keeleõpe täiskasvanutele. Instituut korraldab võru keele kursusi, kui huvilisi on õpperühma jagu (vähemalt 5). 2018. a jätkub keeleõpe Hargla õppegrupile (sept-dets). Võru keelt saavad üliõpilased õppida ka Tartu Ülikoolis. Täiendatakse iseõppijale mõeldud abimaterjale ning viitestikku vastavalt lisanduvatele materjalidele. Õpet viivad läbi Sulev Iva, Mariko Faster. Koostöös TÜ LE keskusega koostatakse TÜ-le kursuse (FLLE.00.017) "Koha vaim ja mõtlemine Madis Kõivu võruainelistes teostes" kava. Kursuse sisulise osa koostamisel ja kursuse läbiviimisel osalevad instituudi töötajad Tiia Allas, Urmas Kalla ja Evar Saar.

4.4. Keelenõu ja kohanimede alane nõustamine

Jooksvalt antakse soovijatele nõu võru keele ja kohanimede kohta.

Nõustajad Sulev Iva, Urmas Kalla, Triinu Laan, Mariko Faster, Laivi Org, Külli Eichenbaum.

4.5. Vana-Võromaa kultuuripärandi alane koolitus ja nõustamine

Soovijatele antakse nõu Vana-Võromaa käsitöö, kohaliku toidukultuuri, Vana-Võromaa märgi kasutamise küsimustes. Tellida saab loenguid ja esitlusi Vana-Võromaa kultuuripärandi kohta.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

4.6. Võru keele ja kultuuri ning Instituudi töö tutvustamine

Jooksvalt võetakse vastu ekskursioone, huvilisi, peetakse lühiloenguid võru keelest ja kultuurist ning tutvustatakse asutuse tegevust, vajadusel ka väljaspool Võru Instituuti.

Tööd ja tegemisi tutvustavad instituudi töötajad vastavalt võimalustele ja teemadele.

4.7. Osalemine erinevate tööruhmade töös

4.7.1. Vabariigi Valitsuse kohanimenõukogu töös osaleb nõukogu liikmena Evar Saar.

4.7.2. TÜ Lõuna-Eesti keele ja kultuuriuringute keskuse nõukogu liikmed on Külli Eichenbaum ja Rainer Kuuba.

4.7.3. Eesti vaimse kultuuripärandi nõukogu liige on Külli Eichenbaum.

4.7.4. Rahvamuusikatöötajate festivali "Mooste Elohelü" korraldustoimkonnas osalevad Urmas Kalla ja Triinu Laan.

4.7.5. Kagu-Eesti eelarvamusfestivali tööruhmades osaleb Rainer Kuuba.

4.7.6. Karula rahvuspargi koostöökoja liige on Rainer Kuuba.

4.7.7. Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökoja infojuht on Külli Eichenbaum

4.7.8. Võrumaa arendustöötajate ümarlause tööruhmades osalevad Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba.

- 4.7.9. Projekti *Uma Mekk* toimkonna liige Külli Eichenbaum.
- 4.7.10. Võrumaa turismi ja turunduse ning toiduvõrgustiku töörühmas osaleb Külli Eichenbaum.
- 4.7.11. Võrukeelse ajalehe *Uma Leht* kolleegiumi töös osalevad Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba ja Evar Saar.
- 4.7.12. Perioodil 2016-2019 osaleb uurija Evar Saar Helsingi ülikooli projektis *Suomalais-ugrilaiset henkilönimistysteemit: esihistoriallisen nimenannon rekonstruointi*. ([Personal name systems in Finnic and beyond: reconstructing the concepts of name giving in cultural layers of prehistory](#)).
- 4.7.13. Tartu Ülikooli ja MTÜ Wikimedia Eesti projekti Miljon+ korraldustoimkonnas osaleb Sulev Iva.
- 4.7.14. Rahvusvahelise konverentsi „Grammar of non-standard varieties in the East of the Circum-Baltic area” (1.- 3.02. Tartus) korraldustoimkonnas osaleb Helen Plado.

4.8. Võro kultuuriruumi ühendavate tegevuste arendamine eri organisatsioonide koostöö kaudu

4.8.1. Suitsusaunaga seotud kultuuripärandi tutvustamine

Suitsusaunapärand on üks osa Vana-Võromaa kultuuripärandist, mida tuleb pildil hoida ning tegevustega toetada. 2018. aastal on koostöökoogu kavandanud koostada uue saunaraamatu käsikirja, uuendada kodulehte savvusann.ee, osaleda rahvusvahelisel saunakongressil Rootsis, planeerida koostöös muuseumidega saunatava tutvustavaid programme, korraldada suitsusauna teemalise seminaripäeva. Vastava taotluse tegevuste toetamiseks on Võro Selts VKKF esitatud Vana-Võromaa pärimuskultuuri programmile. Instituut on osaline Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökoogus, Külli Eichenbaum on koostöökoogu infojuht ning koordineerib koostöökoogu tegevusi. Peamised koostööpartnerid on Võro Selts VKKF ja MTÜ Sann ja Süük. Nende kaudu käib ka tegevuste rahastamine.

Saunapärandiga on seotud koostööprojekt, mida veab Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja partneriks on Võro Seltsi VKKF. Projekti sisuks on 2019. aasta augustis Mooste Folgikojas etendus heliteos “Suidusannasümfoonia” (helilooja Märta-Matis Lill). Projekti ettevalmistustega on seotud Võru Instituudi töötaja Triinu Laan, kes idee autorina osaleb korraldusmeeskonnas, vahendab kontakte ning nõustab loomeinimesi saunapärandi alaste teadmiste osas.

Vastutavad täitjad Külli Eichenbaum ja Triinu Laan.

4.8.2. Vana-Võromaa Uma regionaalprogramm

Koostöös Maaeluministeriumiga jätkatakse 2013-2017 alustatud tegevusi Uma regionaalprogrammi käimatõukamiseks. Programmi eesmärk on toetada Vana-Võromaa eripära võimaluste kasutamist piirkonna majanduslikus toimetulekus ning maineka elukeskkonna kujundamisel.

2018. aastal taotleb Maaeluministerium uuesti riigieelarvest raha programmi käivitamiseks alates 2019. aastast. Käesoleval aastal jätkuvad arendustegevused käsitöö ja Vana-Võromaa kultuuripärandi turundamises. Kavandatud toetust taotleda Maaeluministeriumist 25000 eurot.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

4.8.3. Vaimse kultuuripärandi uurimine ja VKP nimistu kanded

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu Vana-Võromaaga seotud kannetes info uuendamine. Nimistu on üks võro kultuuripärandi eripära ja nähtuste tutvustamise võimalus.

VKP nimistus on sissekanded aastatest 2010-2012, need tuleb uuesti läbi vaadata, info ajakohastada, lisada uusi materjale. Vajalik oleks leida inimene, kes kannetega regulaarselt tegeleks ja ka valmistaks ette uusi kandeid.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

4.8.4. Võrokõisi tsõõriklavva Plaanis on teha aasta jooksul vähemalt kaks võrokeste ümarlauda. Ümarlaudade täpsemad teemad täpsustuvad töö käigus, võimalikeks teemadeks on Uma Pido, haldusreform, Uma regionaalprogramm, suitsusaunateemad.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

4.8.5. V Uma Pido 2. juunil 2018 tuleb Võrus ja Võru Kubija laululaval V Uma Pido. Peo peakontserdile on oodata 3600 lauljat. Peo korraldus toimub koostöös Võro Seltsiga VKKF, seltsi

kaudu toimub ka projekti rahastamine. Instituudis töötab peo peakorraldaja Merike Tigas, nõustab Tiinu Laan.

2018. aasta kevadtalvel toimuvad kaks Uma Pido eelsündmust: Uma Pido matkasari ja võrokeelsete kaverite võistluskontsert "Uma kavvõr-Võro pavvõr!". Matkad on kodu- ja kultuuriloolised, neist neli on juba toimunud 2017 sügis-talvel ja kuus matka toimub 2018. aasta kevadel. Matkad toimuvad kõigis kaheksas Vana-Võromaa kihelkonnas, üks Setomaal ning viimane matk on Uma Pidoga samal päeval Võru linnas mööda kihelkonna piiri. Kaverite võistluskontsert toimub 14. märtsil Võru linnas. Peoga seoses korraldatakse kogu meeskonna tööd, valmistatakse ette peopäeva tegevusi: kohaliku toodangu laata koos kultuuriprogrammiga, kooride peaproovi jms.

Peo kavva on kaasatud Sõmerpalu ja Lasva keelepeseade rühmad, kelle osalemist nii peol kui eelneval perioodil aitavad korraldada instituudi töötajad Evely Lindsalu ja Triin Toom.

Vastutav täitja Merike Tigas.

4.8.6. Ummamuudu infolisti haldamine. Inimesi tuleb listi lisada, aadresse välja vahetada, kultuuriruumi infot edasi saata jms.

Vastutav täitja Triinu Laan.

5. Kultuuripärandi kogumine ja esitlemine Vana-Võromaa muuseumides

Vana-Võromaa muuseumide tegevuskava, kogumiskavad ja kogude inventuurid muuseumide kaupa on esitatud tööplaani **lisades 2, 3 ja 4**.

Üldises osas on vastutajateks osakonnajuhataja kt Reet Roop ja vastavalt muuseumidele juhatajad Aimi Hollo, Hele Tulviste, Reet Roop ja Tiia Haug. Konkreetsete tegevuste vastutajad on ära toodud iga tegevuse juures.

Rainer Kuuba
direktor

Koostatud 5.02.2018